

25. oktober 2012

Først publisert i

Dagens Næringsliv 24. oktober 2012

Staten må strammes opp

Gjørv-kommisjonens rapport, ståket i helsevesenet og i utøvelsen av statlige eierskap peker i samme retning: Uklare roller og prinsippløs praksis, i hele kjeden fra Stortinget til de utførende ledd.

Innretningen av statsstyret er ikke god. Resultatene er tydelige:

- Politiske vedtak preget av målkonflikter og underbudsjettering
- Svak gjennomføringsevne generelt og spesielt i saker som involverer flere departementer
- dårlig ressursutnyttelse (forsvar, vei og jernbane)
- problemer med likebehandlingen av borgerne (politisk fordeling av statlige fordeler på kompisbasis).

Statsstyret vil aldri kunne tilfredsstille ideelle krav, - til det er det for mange kryssende hensyn. Men om vi måler oss mot nabolandene, fremstår klare behov for oppstramming av orden hos oss. Det kan gjøres på flere måter. Mest realistisk vil være praktiske reformer som ikke stiller store krav til politisk beslutningsevne. Her er noen forslag, nødvendigvis kortfattet:

Stortinget: I dag er stortingsdokumentene ganske uhåndterlige. Politikk og forvaltning, beslutningsunderlag og opplysningsstoff er sauset sammen i ofte uleselig form. Politikken må gjenreises. Proposisjonene fra regjeringen bør begrenses til omkring 30 sider, eventuelt supplert med opplysningsstoff i vedlegg. Dette er nok for å fokusere det politiske innhold, og ikke mer enn at dokumentene kan leses i sammenheng av både avsendere og mottagere.

Regjeringen: Gjennomføringsevnen kan styrkes ved opprettelse av stående arbeidsgrupper for ulike forvaltningsområder. Gruppene sammensettes av de berørte statsrådene og ledes av den som har hovedansvaret. I Finland har man 11 slike grupper. En av dem er "Ministerarbetsgruppen för den inre säkerheten", for at det skal være nevnt. Så har man to lignende grupper ledet av statsministeren: "Ekonomiska rådet" og "Forsknings- og innovationsrådet". Arbeidet i alle disse organene støttes av dokumentasjon, og bidrar til at regjeringens tid og krefter prioriteres for den utøvende styringen av landet i stedet for valgtilpasset "kommunikasjon" til medier og velgere. Gjennom arbeidet i gruppene må koalisjonspartneres ulike syn sorteres ut for handling. Det er mer effektivt og sporbart enn vår samordningsministers skyggespill i rammen av Regjeringens så fortrolige "underutvalg" (som jo egentlig er en "overregjering").

Departementet: Det må defineres tydelige ansvars- og styringslinjer, innenfor og ut av departementet, - uttrykt også i organisasjonskart. Grensen mellom politisk ledelse og

embetsverk må fastlegges entydig, for eksempel etter mønster fra Danmark. Formalitetene er viktige på dette punktet. Selv om de ikke skulle bli overholdt helt strengt i hverdagen, må de være reelle og kunne påberopes når det trengs. I dag er dette et eneste rot, innhyllet i svermeri om demokratisk allmakt og embetsstatens død.

Departementsråden: Stillingen som embetsverkets sjef og statsrådens ansvarlige utøver og rådgiver er i dag fullstendig undergravet av prinsipløs praksis. En gjenoppretting av stillingen vil kreve sterke virkemidler. Et slik kunne være en ordning fra Storbritannia: Hvis embetsverket anser at politikerne er på ville veier, kan departementsråden redegjøre for sitt syn i et notat til statsråden, og be om "instruksjon". Den blir gitt skriftlig, - og så kommer poenget: Korrespondansen innberettes til Parlamentet. Ordningen blir naturligvis bare sjelden benyttet, men den virker daglig ved sin eksistens fordi den forankrer embetsverkets rolle og ansvar.

Med definert lederansvar og omleggingen av stortingsdokumentene vil departementsråden kunne holdes reelt ansvarlig for dokumentenes kvalitet med hensyn til politiske orientering, konsistent innhold og forståelig fremstilling.

Forvaltningen: Fagetatene må gis tilbake sitt fagmyndighetsansvar, inkludert informasjonsplikt. Grensesjiktet mellom fag og politikk må ligge mellom etat og departement. I dag er grensesjiktet forskjøvet inn i etatene, med tilhørende krav om at kommunikasjon utad blir tilpasset politisk bekvemmelighet. Etatssjefene må ha fagbakgrunn innenfor etatens kjernevirksomhet. Det burde være selvsagt. I dag ansettes som kjent også etatssjefer uten fagbakgrunn, men med såkalt "bred samfunnsinnsikt" - en omskrivning for politisk bakgrunn og kompisrelasjoner.

- - -

Forslag til reformer blir gjerne møtt med innvendinger om at de vil stride mot innarbeidet praksis, mot ukrenkelig konstitusjonell sedvane. Dette er uholdbart. Når sedvanen rommer utartet og ødeleggende praksis må den legges til side.

§